5-mavzu. Ota-ona qaramoğidan mahrum bölgan bolalarni joylaştiriş şakllari. Fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etiş

5-mavzu / 16 · 1-semestr

MUNDARIJA

1. Bob
2. Qisqaça xulosa
3. Kazuslar (IRAC)
4. Test
5. Glossariy
6. Xronologiya
7. Mind-map
8. Tuşuntiriş va sxema
9. Manbalar

Bob

Bolalar huquqlarini himoya qiliş, ularning oilaviy muhitda barkamol voyaga yetişini ta’minlaş davlatning eng muhim vazifalaridan biridir. Hayotdagi turli sabablarga köra bolalar ota-ona qaramoğidan mahrum bölişi mumkin. Bunday vaziyatlarda davlat vasiylik va homiylik organlari orqali bolaning eng ustun manfaatlarini közlab, uni muqobil joylaştiriş şakllarini qöllaydi. Uşbu darsda biz ota-ona qaramoğidan mahrum bölgan bolalarni joylaştirişning asosiy şakllari — farzandlikka oliş, vasiylik va homiylik, şuningdek, tutingan (foster) oilaga beriş tartib-qoidalarini örganamiz. Har bir şaklning özіga xos huquqiy şartlari, taraflarning huquq va majburiyatlari hamda ularni bekor qiliş asoslari tahlil qilinadi. Darsning ikkinçi qismida inson hayotidagi muhim voqealarni yuridik jihatdan tasdiqlovçi fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etiş (FHDYO) asoslari bilan tanişamiz. Tuğiliş, ölim, ism-familiyani özgartiriş kabi holatlarni qayd etiş tartibi, yozuvlarga tuzatiş kiritiş va ularni bekor qilişdagi sud va FHDYO organlarining vakolatlari çegarasini körib çiqamiz. Bu bilimlar bölajak huquqşunoslar uçun oilaviy nizolarni hal qilişda mustahkam poydevor böladi.

QISQAÇA

- 15 yosh — Farzandlikka oluvçi va olinuvçi örtasidagi yoş farqi (Oila kodeksi, 152-modda)
- 10 yosh — Bolaning roziligi olinadigan yoş (Oila kodeksi, 155-modda)
- 1 oy — Tuğilişni qayd etiş muddati (Vazirlar Mahkamasining 550-son qarori)
- 3 kun — Ölimni qayd etiş muddati (Oila kodeksi, 223-modda)

5.1 Ota-ona qaramoğidan mahrum bölgan bolalarni joylaştiriş şakllari

Ota-ona qaramoğidan mahrum bölgan bolalarni himoya qiliş davlatning eng muhim ijtimoiy vazifalaridan biridir. Qonunçilikka köra, bolalar turli sabablarga köra ota-ona qaramoğisiz qolişi mumkin. Bularga ota-onaning vafot etişi, ota-onalik huquqidan mahrum etilişi yoki çeklanişi, sud tomonidan muomalaga layoqatsiz deb topilişi, oğir kasal bölişi, uzoq muddat bölmasligi kiradi. Şuningdek, ota-ona bolalarni tarbiyalaşdan yoki ularning huquq va manfaatlarini himoya qilişdan böyin tovlasa, şu jumladan, bolani tarbiya, davolaş yoxud ijtimoiy himoya muassasalaridan olişdan boş tortsa ham bola qaramoğsiz qolgan deb hisoblanadi. Bunday hollarda bolalarning huquq va manfaatlarini himoya qiliş vasiylik va homiylik organlari zimmasiga yuklatiladi (Oila kodeksi, 148-modda).

Vasiylik va homiylik organlari yetim va ota-ona qaramoğidan mahrum bölgan bolalarni aniqlaydi, hisobga oladi va ularni muqobil joylaştiriş şakllarini tanlaydi. Qonunçilikka asosan, taşkilotlar, fuqarolar yiğinlari raislari, notariuslar va boşqa fuqarolar bola qaramoğsiz qolganligidan xabar topgaç, yigirma tört soat içida vasiylik va homiylik organiga xabar berişi şart. Organ esa uç iş kuni içida bolaning turmuş şaroitini tekşirib çiqişi (birlamçi baholaş) va himoyasini ta’minlaşi lozim (Oila kodeksi, 149-modda).

Bolalarni muqobil joylaştirişning uçta asosiy şakli mavjud: oilaga farzandlikka beriş, vasiylik yoki homiylik belgilaş, va tutingan (foster) oilaga beriş. Agar bolani oilaga joylaştirişning imkoni bölmasa, u holda yetim bolalar uçun möljallangan muassasalarga (Mehribonlik uylari, davolaş muassasalari) joylaştiriladi (Oila kodeksi, 150-modda).

Faraziy misol: 8 yoşli Anvarning ota-onasi avtohalokatda vafot etdi. Qöşnilar bu haqda darhol mahalla raisiga xabar berişdi. Mahalla raisi 24 soat içida tuman vasiylik va homiylik organiga ma’lum qildi. Mutaxassislar 3 kun içida kelib, Anvarning holatini örgandi va uni vaqtinça öz qaramoğiga oldi. Keyinçalik Anvarning xolasi uni öz vasiyligiga oliş istagini bildirdi va tegişli hujjatlar rasmiylaştirilib, Anvar xolasining oilasiga joylaştirildi. Bu orqali bolaning oilaviy muhitda yaşaş huquqi ta’minlandi.

- Bola qaramoğsiz qolganda 24 soat içida vasiylik va homiylik organiga xabar berilişi şart (Oila kodeksi, 149-modda).
- Vasiylik va homiylik organi 3 iş kuni içida bolaning şaroitini tekşirişi lozim (Oila kodeksi, 149-modda).
- Joylaştiriş şakllari: farzandlikka oliş, vasiylik/homiylik, tutingan oila (Oila kodeksi, 150-modda).

> **ASOSIY FIKR**
> Bolani joylaştirişda har doim uning eng ustun manfaatlari va xavfsizligi birinçi öringa qöyiladi. Oilaviy muhit muassasadan köra afzalroqdir.

> **IMTIHON UÇUN**
> Imtihonda bola qaramoğsiz qolganini xabar qiliş muddati (24 soat) va organning tekşiriş muddati (3 iş kuni) tez-tez söraladi.

5.2 Farzandlikka olişning tuşunçasi, şartlari, tartibi va huquqiy ahamiyati

Farzandlikka oliş — bu özganing farzandini öz farzandiga tenglaştirib oliş bölib, u ota-ona qaramoğidan mahrum bölgan bolalarning huquq va manfaatlarini himoya qilişning eng maqbul şakli hisoblanadi. Farzandlikka olişga faqat voyaga yetmagan bolalarga nisbatan va faqat ularning eng ustun manfaatlarini közlab yöl qöyiladi. Bu jarayon vasiylik va homiylik organlarining xulosasi hisobga olingan holda, alohida iş

yuritiş tartibida sud tomonidan amalga oşiriladi (Oila kodeksi, 151-modda).

Farzandlikka oluvçilar voyaga yetgan şaxslar bölişi kerak. Biroq, ota-onalik huquqidan mahrum qilinganlar, muomalaga layoqatsiz deb topilganlar, oğir jinoyat sodir etganlar va maxsus kasalliklari bor şaxslar farzandlikka oluvçi böla olmaydi. Şuningdek, farzandlikka oluvçilar va olinuvçilar örtasidagi yoş farqi 15 yoşdan kam bölmasligi şart (ögay ota/ona yoki yaqin qarindoşlar bundan mustasno) (Oila kodeksi, 152-modda).

Farzandlikka olişda 10 yoşga tölgan bolaning roziligi olinişi şart. Agar bola farzandlikka oluvçilarning oilasida yaşab, ularni öz ota-onasi deb bilsa, roziliksiz ham amalga oşirilişi mumkin (Oila kodeksi, 155-156-moddalar). Farzandlikka olişni sir saqlaş qonun bilan himoya qilinadi va uni oşkor etganlik uçun jinoiy javobgarlik belgilangan.

Faraziy misol: Rustam va Malika farzand körmaganliklari sababli 5 yoşli yetim qolgan Jasurni farzandlikka olmoqçi. Ular maxsus öquv kursini tamomlab, vasiylik organiga murojaat qilişdi. Organ ularning yaşaş şaroitini örganib, ijobiy xulosa berdi. Sud jarayonida prokuror va vasiylik organi iştirok etib, Jasurning manfaatlari ta’minlanganini tasdiqladi. Sud qarori bilan Jasur ularning qonuniy farzandiga aylandi va bu ma’lumot qat’iy sir saqlanişi belgilandi.

- Farzandlikka oliş faqat voyaga yetmaganlarga nisbatan sud orqali amalga oşiriladi (Oila kodeksi, 151-modda).
- Farzandlikka oluvçi va olinuvçi örtasidagi yoş farqi kamida 15 yoş bölişi şart (Oila kodeksi, 152-modda).
- 10 yoşga tölgan bolani farzandlikka oliş uçun uning roziligi talab qilinadi (Oila kodeksi, 155-modda).
- Farzandlikka oliş siri qonun bilan qöriqlanadi (Oila kodeksi, 153-modda).

> **KÖP UÇRAYDIGAN XATO**
> Köp uçraydigan xato: Aka-uka va opa-singillarni turli şaxslarga farzandlikka beriş mumkin deb öylaş. Qonunga köra, ularni ajratişga yöl qöyilmaydi, bolaning öta ustun manfaatlari talab qilgan hollar bundan mustasno.

> **TAQQOSLANG**
> Farzandlikka oliş vasiylikdan farq qiladi: farzandlikka olişda qon-qarindoşlik munosabatlari vujudga keladi, vasiylikda esa faqat huquqiy vakillik örnatiladi.

5.3 Bolani farzandlikka olişning huquqiy oqibatlari

Farzandlikka olişning huquqiy oqibatlari juda keng qamrovli bölib, u bolaning butun hayotiga daxldor özgarişlarni keltirib çiqaradi. Farzandlikka olingan bolalar barça şaxsiy va mulkiy huquqlarda farzandlikka oluvçining öz biologik bolalariga tenglaştiriladi. Şu bilan birga, farzandlikka olinganlar va ularning biologik ota-onasi (ota-ona qarindoşlari) bir-birlariga nisbatan şaxsiy va mulkiy huquqlarni yöqotadilar hamda özaro majburiyatlardan ozod böladilar.

Biroq qonunçilikda bolaning manfaatlarini himoya qiluvçi istisno holatlar ham mavjud. Agar bola bitta şaxs tomonidan farzandlikka olinayotgan bölsa, farzandlikka oluvçi erkak bölsa onasining, ayol bölsa otasining iltimosiga köra bolaning şaxsiy va mulkiy huquqlari saqlanib qolişi mumkin. Şuningdek, agar bolaning otasi yoki onasi vafot etgan bölsa, vafot etgan ota-onaning ota-onasi (buva yoki buvi) iltimosiga köra, bolaning manfaatlari şuni talab etsa, qarindoşlik munosabatlari saqlanib qolişi mumkin.

Sudning farzandlikka oliş töğrisidagi hal qiluv qarori qonuniy kuçga kirgan kundan boşlab 10 kun içida FHDYO organlari tuğilişni qayd etiş daftariga zarur özgartirişlar kiritadi.

Farzandlikka oluvçilar bolaning tuğilişi yozilgan daftarga uning ota-onasi deb yozilişi mumkin. Bolaning familiyasi, ismi, otasining ismi, hatto tuğilgan sanasi (1 yildan ortiq bölmagan farq bilan) özgartirilişi mumkin.

Faraziy misol: 7 yoşli Umidaning otasi vafot etgan, onasi esa ota-onalik huquqidan mahrum qilingan. Umidani xolasi Nargiza farzandlikka oldi. Sud qaroriga köra, Umidaning marhum otasi tomonidagi buvisi bilan aloqalari (şaxsiy va mulkiy huquqlari) saqlanib qolindi, çunki bu Umidaning manfaatlariga töğri kelardi. Nargiza FHDYO organida Umidaning familiyasini öz familiyasiga özgartirdi va özini qonuniy ona sifatida qayd ettirdi.

- Farzandlikka olinganlar barça huquqlarda biologik bolalarga tenglaştiriladi.
- Biologik ota-ona bilan huquq va majburiyatlar bekor qilinadi, istisno holatlar bundan mustasno.
- Farzandlikka oliş vaqti FHDYO daftariga özgartiriş kiritilgan kundan boşlanadi.
- Tuğilgan sana 1 yildan ortiq bölmagan farq bilan özgartirilişi mumkin.

ASOSIY FIKR

Farzandlikka olingan bola boquvçisini yöqotganlik uçun pensiya yoki nafaqa oliş huquqiga ega bölsa, farzandlikka olingandan keyin ham bu huquqni saqlab qoladi.

IŞ BILAN BOĞLIQLIK

Amaliy misol: Agar farzandlikka olingan bola kelajakda özining biologik ota-onasidan meros talab qilsa, qoida tariqasida bu huquq bekor qilingan böladi (agar sud qarorida qarindoşlik munosabatlari saqlanişi maxsus körsatilmagan bölsa).

5.4 Farzandlikka olişni bekor qiliş. Farzandlikka olişni bekor qiliş asoslari

Farzandlikka oliş qat’iy va doimiy xarakterga ega bölsa-da, qonunçilikda bolaning manfaatlarini himoya qiliş maqsadida uni bekor qiliş asoslari belgilangan. Farzandlikka olişni bekor qiliş faqat sud tartibida amalga oşiriladi. Farzandlikka olişni bekor qiliş töğrisidagi işlarni hal qilişda 10 yoşga tölgan bolaning fikri albatta hisobga olinadi.

Farzandlikka oliş quyidagi hollarda bekor qilinişi lozim: farzandlikka oluvçilar öz zimmalariga yuklatilgan majburiyatlarni bajarişdan böyin tovlayotgan yoki lozim darajada bajarmayotgan bölsa; ota-onalik huquqini suiiste’mol qilsa; bolaga nisbatan şafqatsizlik bilan muomalada bölsa; muttasil içkilikbozlikka yoki giyohvandlikka mubtalo bölsa. Şuningdek, sud bolaning manfaatlaridan kelib çiqib, boşqa asoslarga köra ham bekor qilişi mumkin. Agar farzandlikka olinuvçining xulq-atvori farzandlikka oluvçilarning hayoti yoki soğliğiga xavf solayotgan bölsa, u voyaga yetganidan keyin ham bekor qilinişiga yöl qöyiladi.

Bekor qilinganda, farzandlikka olinuvçi va oluvçilar örtasidagi huquq va majburiyatlar tugatiladi. Bola sud qarori bilan biologik ota-onasiga qaytariladi yoki vasiylik va homiylik organlari qaramoğiga beriladi. Sud bolaning familiyasi va ismini saqlaş masalasini ham hal qiladi (10 yoşga tölgan bolaning familiyasi faqat uning roziligi bilan özgartiriladi).

Faraziy misol: 12 yoşli Botirni farzandlikka olgan oila unga nisbatan şafqatsiz muomalada bölib, maktabga borişiga tösqinlik qildi. Maktab öqituvçilari vasiylik organiga xabar berdi. Vasiylik organi sudga da’vo kiritdi. Sud Botirning fikrini eşitib, farzandlikka olişni bekor qildi. Botir vasiylik va homiylik organi qaramoğiga ötkazildi va uning xohişiga köra özining asl familiyasi tiklandi.

- Farzandlikka olişni bekor qiliş faqat sud tartibida amalga oşiriladi.

- Bekor qiliş asoslari: majburiyatni bajarmaslik, şafqatsizlik, içkilikbozlik va boşqalar.
- Bekor qilişda 10 yoşga tölgan bolaning fikri hisobga olinadi.
- Bekor qilinganda bola biologik ota-onasiga yoki vasiylik organiga topşiriladi.

IMTIHON UÇUN

Imtihonda farzandlikka olişni bekor qilişni kimlar talab qila olişi söraladi: biologik ota-ona, prokuror, vasiylik organi, bolalar masalalari komissiyasi va 16 yoşga tölgan bolaning özi.

KÖP UÇRAYDIGAN XATO

Xato tuşunça: Farzandlikka olişni xohlagan vaqtda FHDYO orqali bekor qiliş mumkin. Aslida, bu faqat sud orqali, qat’iy asoslar mavjud bölgandagina amalga oşiriladi.

5.5 Bolalarga nisbatan vasiylik va homiylik: tuşunçasi va huquqiy ahamiyati

Vasiylik va homiylik ota-ona qaramoğidan mahrum bölgan bolalarni, şuningdek, muomalaga layoqatsiz yoki muomala layoqati çeklangan fuqarolarni himoya qilişning muhim huquqiy institutidir. Bu ikki tuşunça bir-biriga öxşaş bölsa-da, ular bolaning yoşiga va muomala layoqati darajasiga köra farqlanadi. BMTning Bola huquqlari töğrisidagi Konvensiyasiga köra, öz oilasi ğamxörligidan mahrum bölgan bola davlat tomonidan alohida himoya va yordam oliş huquqiga ega.

Vasiylik — 14 yoşga tölmagan yetim bolalarni va ota-onasi qaramoğidan mahrum bölgan bolalarni, şuningdek, sud tomonidan muomalaga layoqatsiz deb topilgan fuqarolarni ta’minlaş, tarbiyalaş va ularning huquqlarini himoya qiliş maqsadida belgilanadi.

Homiylik — 14 yoşdan 18 yoşgaça bölgan yetim va ota-onasi qaramoğidan mahrum bölgan bolalarga, şuningdek, sud tomonidan muomala layoqati çeklangan şaxslarga nisbatan belgilanadi.

Vasiylik va homiylikning huquqiy ahamiyati şundaki, u bolaning jamiyatda tölaqonli şaxs sifatida voyaga yetişi uçun zarur moddiy, ma’naviy va huquqiy şaroitlarni yaratadi. Vasiy va homiylar bolaning qonuniy vakillari hisoblanib, ularning barça huquqlarini sud va boşqa idoralarda himoya qiladi.

Faraziy misol: 10 yoşli Alisher va uning 15 yoşli akasi Boburning ota-onasi uzoq muddatga çet elga işlaşga ketib, bolalarni qarovsiz qoldirdi. Vasiylik va homiylik organi ularning amakisi Dilşodni bolalarga mas’ul qilib tayinladi. Bunda 10 yoşli Alişerga nisbatan vasiylik, 15 yoşli Boburga nisbatan esa homiylik belgilandi. Dilshod endi ularning ta’lim olişi va soğliği uçun qonuniy javobgar hisoblanadi.

- Vasiylik 14 yoşga tölmagan bolalarga nisbatan belgilanadi.
- Homiylik 14 yoşdan 18 yoşgaça bölgan bolalarga nisbatan belgilanadi.
- Vasiy va homiylar bolaning qonuniy vakillari hisoblanadi.
- Maqsad: bolaga ta’minot, tarbiya, ta’lim beriş va huquqlarini himoya qiliş.

TAQQOSLANG

Vasiylik va homiylikning asosiy farqi yoş çegarasida: 14 yoşgaça - vasiylik, 14 dan 18 yoşgaça - homiylik. Şuningdek, vasiy bola nomidan bitimlar tuzadi, homiy esa bola tuzadigan bitimlarga rozilik beradi.

ASOSIY FIKR

> Vasiylik va homiylik organlaridan taşqari boşqa heç qanday jismoniy yoki yuridik şaxs bolalarni joylaştiriş bilan mustaqil şuğullanişga haqli emas.

5.6 Vasiylik va homiylik organlari. Vasiylik va homiylikni belgilaş. Bolalarning vasiylari (homiylari). Vasiylik yoki homiylik ostidagi bolalarning huquqlari

Vasiylik va homiylik sohasidagi faoliyatni amalga oşiruvçi davlat organlari tizimiga Vazirlar Mahkamasi, Maktabgaça va maktab ta'limi vazirligi, Soğliqni saqlaş vazirligi va mahalliy hokimiyat organlari kiradi. Amaliyotda bu vazifani tuman (şahar) hokimliklaridagi Bolalarni himoya qiliş şöbalari (Inson ijtimoiy xizmatlar markazlari) bajaradi. Ular bolalarni aniqlaydi, hisobga oladi va ularning mol-mulkini saqlaş çoralarini köradi.

Vasiylar va homiylar qat'iy talablar asosida tanlanadi. Ular bolaning tarbiyasi, soğliği va ta'lim olişi uçun şaroit yaratişga, mol-mulkini asrab-avaylaşga va aliment, pensiya kabi tölovlarni undiriş çoralarini körişga majburdir. Vasiy va homiylar bolaning mol-mulkini sotiş yoki hadya qiliş kabi harakatlarni faqat vasiylik organining ruxsati bilan amalga oşirişi mumkin.

Vasiylik va homiylik ostidagi bolalar özlariga tegişli bölgan aliment, pensiya va nafaqalarni oliş, uy-joyga bölgan mulk huquqini saqlab qoliş, şuningdek, öz ota-onasi va qarindoşlari bilan körişiş huquqiga ega. Bola öz manfaatlariga daxldor masalalar hal qilinayotganda fikr bildiriş huquqiga ega.

Faraziy misol: 13 yoşli Kamolaning ota-onasi vafot etgan, unga xolasi vasiy etib tayinlangan. Kamolaning nomida ota-onasidan qolgan kvartira bor. Xolasi bu kvartirani sotib, puliga öziga maşina olmoqçi böldi. Biroq, qonunçilikka köra, vasiy bolaning mol-mulkini faqat vasiylik va homiylik organining yozma ruxsati bilan, bolaning manfaatlarini közlagan holdagina sotişi mumkin. Organ bu oldi-sotdiga ruxsat bermadi va Kamolaning mulkiy huquqlari himoya qilindi.

- Vasiylik va homiylik faoliyatini mahalliy hokimiyatdagi Bolalarni himoya qiliş şöbalari amalga oşiradi.
- Vasiy bolaning ta'limi, soğliği va mol-mulki butligini ta'minlaşga majbur.
- Bolaning mol-mulkini tasarruf etiş faqat vasiylik organining ruxsati bilan amalga oşiriladi.
- Bola öziga tegişli ijtimoiy tölovlarni oliş va uy-joy huquqini saqlab qolişga haqli.

> **IMTIHON UÇUN**
> Vasiy va homiyning majburiyatlari qatoriga yaşaş joyi özgarganda vasiylik organini ogohlantiriş va har yili öz faoliyati böyiça hisobot topşiriş kiradi.

> **IŞ BILAN BOĞLIQLIK**
> Agar vasiy bolaning huquqlarini buzsa yoki mol-mulkini talon-toroj qilsa, vasiylik organi uni vazifasidan çetlaştiradi va javobgarlikka tortiş masalasini kötaradi.

5.7 Vasiylik va homiylikning tugatilişi

Vasiylik va homiylik ma'lum huquqiy faktlar yuzaga kelganda qonuniy tartibda tugatiladi. Bu jarayon bolaning yoşi, huquqiy maqomi özgarişi yoki boşqa obyektiv sabablarga boğliq böladi.

Vasiylik quyidagi hollarda tugatiladi:
- Vasiylikdagi bola 14 yoşga tölganda (bu holda vasiylik avtomatik ravişda homiylikka aylanadi va qöşimça qaror talab qilinmaydi);
- Bola ota-onasiga qaytarilganda;
- Bola farzandlikka olinganda;
- Vasiylikdagi şaxs vafot etganda.

Homiylik quyidagi hollarda

tugatiladi:
- Homiylikdagi şaxs voyaga yetganda (18 yoşga tölganda);
- Bola ota-onasiga qaytarilganda yoki farzandlikka olinganda;
- Voyaga yetmagan töla muomalaga layoqatli deb e’lon qilinganda (emansipatsiya);
- Homiylikdagi şaxs nikohga kirganda;
- Homiylikdagi şaxs vafot etganda.

Şuningdek, vasiy yoki homiy öz vazifalarini lozim darajada bajarmasa, huquqlarini suiiste’mol qilsa yoki bolani nazoratsiz qoldirsa, vasiylik va homiylik organi ularni öz vazifalarini bajarişdan çetlaştiradi. Bu holat ham vasiylikning bekor qilinişiga olib keladi.

Faraziy misol: 17 yoşli Nodir özining amakisi qaramoğida homiylikda yaşardi. Nodir tadbirkorlik faoliyati bilan şuğullanişni boşladi va mahalliy hokimiyat qarori bilan töla muomalaga layoqatli (emansipatsiya) deb topildi. Şu kundan boşlab amakisining homiylik majburiyatlari qonunan tugatildi, çunki Nodir endi öz huquq va majburiyatlarini mustaqil amalga oşiriş layoqatiga ega böldi.

- Vasiylik bola 14 yoşga tölganda tugatilib, homiylikka ötadi.
- Homiylik bola 18 yoşga tölganda, nikohga kirganda yoki emansipatsiya qilinganda tugatiladi.
- Bola ota-onasiga qaytarilsa yoki farzandlikka olinsa, vasiylik/homiylik tugatiladi.
- Vasiy öz vazifasini bajarmasa, majburiy tartibda çetlaştiriladi.

> **KÖP UÇRAYDIGAN XATO**
> Köp uçraydigan xato: Bola 14 yoşga tölganda vasiylik tugatilib, u mutlaqo mustaqil böladi deb öylaş. Aslida vasiylik tugab, u avtomatik ravişda homiylikka aylanadi.

> **ASOSIY FIKR**
> Voyaga yetmagan şaxsning qonuniy nikohga kirişi uni töla muomalaga layoqatli qiladi, şuning uçun homiylik darhol bekor qilinadi.

5.8 Oilaga tarbiyaga oluvçi ota-onaga qöyiladigan talablar. Oilaga tarbiyaga beriş uçun topşiriladigan bola (bolalar)

Bolalarni oilaga tarbiyaga beriş (patronat yoki tutingan foster oila) — ota-ona qaramoğidan mahrum bölgan bolalarni muassasalarda emas, balki oilaviy muhitda tarbiyalaşni ta’minlovçi muhim şakldir. Oila kodeksiga köra, tarbiya, davolaş va ijtimoiy himoya muassasalaridagi bolalar tutingan oilalarga tarbiyaga berilişi mumkin. Ön yoşga tölgan bolalarni oilaga tarbiyaga beriş faqat ularning roziligi bilan amalga oşiriladi.

Tutingan ota-ona böliş istagini bildirgan şaxslarga qat’iy talablar qöyiladi. Voyaga yetgan har ikki jinsdagi şaxslar tutingan ota-ona bölişi mumkin, biroq quyidagilar bundan mustasno: sud tomonidan muomalaga layoqatsiz deb topilganlar, ota-onalik huquqidan mahrum qilinganlar, qasddan qilingan jinoyatlar uçun ilgari hukm qilinganlar, vasiylik vazifasidan çetlaştirilganlar hamda soğliği bolani tarbiyalaşga imkon bermaydigan şaxslar.

Tutingan ota-onalarni tanlaş va bolani ularga moslaştiriş vasiylik va homiylik organlari tomonidan amalga oşiriladi. Bolani oilaga tarbiyaga olayotgan şaxsning turmuş şaroitlari va oila a’zolarining soğliği oldindan tekşiriladi.

Faraziy misol: 45 yoşli öqituvçi Dilbar Mehribonlik uyida tarbiyalanayotgan 11 yoşli Zarinani öz oilasiga tarbiyaga (patronatga) olmoqçi böldi. Vasiylik organi Dilbarning uy şaroitini, daromadini va sudlanmaganligini tekşirdi. Şuningdek, Zarinaning özidan ham bu oilaga borişga roziligi söraldi (çunki u 10 yoşdan oşgan). Barça şartlar mos kelgaç, Zarina Dilbarning oilasiga tarbiyaga berildi.

- 10 yoşga tölgan bolani tutingan oilaga beriş uçun uning roziligi şart (Oila kodeksi, 22-bob).
- Qasddan jinoyat sodir etganlar, huquqdan mahrum bölganlar tutingan ota-ona böla olmaydi.
- Tutingan ota-onalarni tanlaş vasiylik va homiylik organi tomonidan amalga oşiriladi.
- Bolaning yaşaş şaroiti va oilaning soğliği oldindan qat'iy tekşiriladi.

TAQQOSLANG

Farzandlikka oliş va tutingan oilaning farqi: Farzandlikka olişda bola qonuniy farzandga aylanadi va merosxör böladi. Tutingan oilada esa ota-ona faqat vaqtinça tarbiyaçi (vasiy) vazifasini bajaradi va davlatdan oylik nafaqa oladi.

IMTIHON UÇUN

Oilaviy bolalar uyida tarbiyalanuvçilar soni köpi bilan 5 nafarni taşkil qilişi lozim. Öz farzandlari bilan birga umumiy bolalar soni 8 nafardan oşmasligi kerak.

5.9 Bolani (bolalarni) oilaga tarbiyaga beriş töğrisidagi şartnoma. Oilaga tarbiyaga olgan şaxslarni moddiy ta'minlaş. Şartnomani muddatidan oldin bekor qiliş

Bolalarni oilaga tarbiyaga oliş vasiylik va homiylik organi hamda tutingan ota-ona örtasida tuziladigan maxsus şartnoma asosida amalga oşiriladi. Uşbu şartnomada bolani ta'minlaş, tarbiyalaş, ta'lim beriş şartlari, tutingan ota-onaning huquq va majburiyatlari, şuningdek, davlat organining majburiyatlari aniq körsatiladi. Tutingan ota-onalar bolaga nisbatan vasiylik huquq va majburiyatlariga ega böladilar.

Davlat tomonidan tutingan oilalarga moddiy yordam körsatiladi. Bola oilaga berilayotganda bir yöla kiyim-boş va poyabzal beriladi, şuningdek, bolaning ta'minoti uçun har oyda qonunçilikda belgilangan miqdorda nafaqa tölab turiladi. Vasiylik organi tutingan oilani doimiy nazorat qilib boradi: bola oilaga berilgaç, dastlabki uç oyda bir marta, keyin esa har yili kamida ikki marta rejali kuzatiş amalga oşiriladi.

Agar tutingan ota-onalar öz majburiyatlarini bajarmasa, bolaning huquqlarini buzsa yoki soğliğiga zarar yetkazsa, şartnoma muddatidan oldin bekor qilinadi. Vasiylik organi bolani zudlik bilan oiladan olib qöyadi va tutingan ota-onani javobgarlikka tortiş çoralarini köradi.

Faraziy misol: Tutingan ota-ona sifatida 9 yoşli Temurni öz qaramoğiga olgan oila davlatdan har oy nafaqa olib turdi. Biroq rejadan taşqari nazorat davomida vasiylik organi xodimlari Temurning maktabga bormayotganini va unga ajratilgan pullar oilaning boşqa ehtiyojlariga sarflanayotganini aniqladi. Vasiylik organi darhol şartnomani muddatidan oldin bekor qildi, Temurni xavfsiz joyga ötkazdi va mablağlarni maqsadsiz sarflagan oilaga nisbatan qonuniy çora kördi.

- Jarayon vasiylik organi va tutingan ota-ona örtasidagi şartnoma bilan rasmiylaştiriladi.
- Tutingan oilaga bolaning ta'minoti uçun har oyda davlat tomonidan nafaqa tölanadi.
- Vasiylik organi oilani dastlabki 3 oyda 1 marta, söng yilda kamida 2 marta rejali nazorat qiladi.
- Majburiyatlar buzilganda şartnoma bekor qilinib, bola oiladan olinadi.

IŞ BILAN BOĞLIQLIK

Kuzatiş davomida nafaqat moddiy şaroit, balki bolaning oilaga moslaşuvi, emotsional holati va uning huquqlari ta’minlanişi ham kompleks baholanadi.

KÖP UÇRAYDIGAN XATO

Moddiy ta’minot tutingan ota-onaning şaxsiy daromadi emas, u qat’iy ravişda bolaning ehtiyojlari (ovqat, kiyim, ta’lim) uçun sarflanişi şart.

5.10 Fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etiş

Fuqarolik holati dalolatnomalari (FHDYO) — bu fuqarolar hayotidagi tuğiliş, ölim, nikoh tuziş, nikohdan ajraliş kabi muhim voqea hamda faktlarning vakolatli davlat organlari tomonidan tasdiqlanişidir. Bu yozuvlar şaxsning huquq va majburiyatlari vujudga kelişi, özgarişi yoki bekor bölişiga bevosita ta’sir körsatadi. FHDYO organlari dalolatnoma yozuvlarini yuritadi, gerbli guvohnomalar beradi va yozuvlarga özgartiriş, tuzatiş yoki qöşimçalar kiritadi.

Eng muhim qaydlardan biri tuğilişni qayd etişdir. Bolaning tuğilişi u tuğilgan joydagi yoki ota-onasidan birining doimiy yaşaş joyidagi FHDYO organida bola tuğilgan kundan boşlab 1 oy muddat içida qayd etilişi zarur. Qayd etiş uçun tibbiyot muassasasi tomonidan berilgan ma’lumotnoma va ota-onaning şaxsini tasdiqlovçi hujjatlar taqdim etiladi. Ölimni qayd etiş esa ölim haqidagi tibbiy ma’lumotnoma olingandan keyin 3 kundan keçiktirmay amalga oşirilişi şart (Oila kodeksi, 223-modda).

Şuningdek, FHDYO organlari ism, familiya va ota ismini özgartiriş masalalarini ham körib çiqadi. Bu huquqdan 16 yoşga tölgan fuqarolar foydalanişi mumkin. Ariza berilgaç, içki işlar organlari tomonidan tekşiruv ötkaziladi. Dalolatnoma yozuvlariga özgartiriş va tuzatişlar kiritiş yetarli asoslar mavjud bölib, nizo bölmaganda FHDYO organi tomonidan amalga oşiriladi. Agar nizo kelib çiqsa yoki yozuvlarda jiddiy farqlar aniqlansa, masala faqat sud tartibida hal qilinadi (Oila kodeksi, 228-modda).

Faraziy misol: Fuqaro Sanjar 16 yoşga töldi va pasport olişdan oldin ismini "Sarvar" deb özgartirişga qaror qildi. U FHDYO bölimiga ariza va tuğilganlik guvohnomasini taqdim etdi. FHDYO organi hujjatlarni içki işlar organiga yubordi. 20 kun içida içki işlar organi ijobiy xulosa berdi. Şundan söng FHDYO organi Sanjarning dalolatnoma yozuviga özgartiriş kiritdi va unga "Sarvar" ismi yozilgan yangi guvohnoma taqdim etdi.

- Tuğiliş bola tuğilgan kundan boşlab 1 oy içida qayd etilişi şart.
- Ölim tibbiy ma’lumotnoma olingandan söng 3 kun içida qayd etiladi (Oila kodeksi, 223-modda).
- Ism va familiyani özgartiriş 16 yoşdan boşlab IIB xulosasi asosida amalga oşiriladi.
- Nizoli holatlarda yozuvlarga özgartiriş kiritiş va bekor qiliş faqat sud orqali hal qilinadi.

IMTIHON UÇUN

Imtihonda FHDYO va sudning vakolatlari çegarasi söraladi: nizo yöq bölsa FHDYO özi özgartiradi, nizo bölsa yoki jiddiy farq aniqlansa faqat sud qarori bilan bekor qilinadi.

ASOSIY FIKR

Ölik tuğilgan yoki hayotining birinçi haftasida vafot etgan bolalar uçun ham tuğiliş va ölim qayd etilişi şart (perinatal ölim).

ASOSIY XULOSALAR

1. Ota-ona qaramoğidan mahrum bölgan bolalarni joylaştirişda ularning eng ustun manfaatlari va xavfsizligi ustuvor hisoblanadi.
2. Bolalarni muqobil joylaştirişning asosiy şakllari: farzandlikka oliş, vasiylik/homiylik va tutingan (foster) oila.
3. Farzandlikka oliş faqat voyaga yetmaganlarga nisbatan sud tartibida amalga oşiriladi va qat'iy sir saqlanadi.
4. 10 yoşga tölgan bolaning farzandlikka olinişi, tutingan oilaga berilişi va ism-familiyasi özgartirilişida uning roziligi olinişi şart.
5. Vasiylik 14 yoşgaça, homiylik esa 14 dan 18 yoşgaça bölgan bolalarga nisbatan belgilanadi.
6. Tutingan oila bilan davlat örtasida şartnoma tuziladi va bolaning ta'minoti uçun har oy nafaqa tölanadi.
7. FHDYO organlari tuğiliş (1 oy içida) va ölimni (3 kun içida) qayd etadi, bu yozuvlar şaxsning huquqiy maqomini belgilaydi.
8. FHDYO yozuvlariga özgartiriş kiritiş nizo bölmaganda FHDYO tomonidan, nizo bölganda sud tomonidan amalga oşiriladi.

Qisqaça xulosa

Uşbu dars davomida ota-ona qaramoğidan mahrum bölgan bolalarni himoya qiliş va ularni muqobil joylaştiriş şakllari böyiça keng qamrovli huquqiy bilimlar berildi. Asosiy e'tibor bolaning eng ustun manfaatlarini ta'minlaşga qaratilib, farzandlikka oliş, vasiylik va homiylik, şuningdek, tutingan (foster) oilaga beriş institutlarining huquqiy tabiati tahlil qilindi. Farzandlikka oliş jarayonida sud nazorati, bolaning ixtiyoriy roziligi va farzandlikka oliş sirini saqlaş qoidalari örganildi. Vasiylik va homiylik organlarining bolalarni aniqlaş, hisobga oliş va ularning huquqlarini himoya qilişdagi roli batafsil yoritildi. Şuningdek, tutingan oila şartnomasi, uning şartlari va moddiy ta'minot masalalari körib çiqildi. Darsning yakuniy qismida fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etiş (FHDYO) tizimi, xususan, tuğiliş va ölimni qayd etiş, ism-familiyani özgartiriş, yozuvlarga tuzatiş kiritiş, tiklaş va bekor qiliş tartib-qoidalari tuşuntirildi. FHDYO va sud organlarining vakolat çegaralari aniq misollar yordamida farqlab berildi. Bu bilimlar talabalarga oila va meros huquqi sohasida amaliy könikmalarni şakllantiriş, kelajakda bolalar huquqlarini himoya qiliş va fuqarolik holati hujjatlari bilan işlaşda mustahkam nazariy asos bölib xizmat qiladi.

ASOSIY PRINSIPLAR

1. Bolaning eng ustun manfaatlari har qanday qarorda ustuvorlikka ega.
2. Oila muhiti bolani tarbiyalaşning eng maqbul va afzal şaklidir.
3. Farzandlikka oliş faqat sud tartibida va qat'iy sir saqlangan holda amalga oşiriladi.
4. 10 yoşga tölgan bolaning şaxsiy hayotiga oid qarorlarda uning roziligi olinişi majburiydir.
5. Davlat vasiylik va homiylik organlari orqali bolalarning huquqlarini doimiy nazorat qiladi.
6. FHDYO yozuvlari şaxsning fuqarolik huquq va majburiyatlarini yuridik jihatdan tasdiqlaydi.

ASOSIY ATAMALAR

Farzandlikka oliş · Vasiylik · Homiylik · Tutingan oila · Patronat · FHDYO · Dalolatnoma yozuvi · Emansipatsiya · Birlamçi baholaş · Otalikni belgilaş

IMTIHONGA TAYYORGARLIK

- Ota-ona qaramoğidan mahrum bölgan bolalarni joylaştirişning 3 ta asosiy şaklini sanab bera olasizmi?
- Farzandlikka olişni bekor qiliş asoslari va uning huquqiy oqibatlarini tuşuntira olasizmi?
- Vasiylik va homiylik örtasidagi yoş va huquqiy vakolat farqlarini bilasizmi?
- Tutingan oila bilan tuziladigan şartnoma va moddiy ta’minot tartibini tuşuntirib bera olasizmi?
- Tuğiliş va ölimni qayd etiş uçun belgilangan qonuniy muddatlarni bilasizmi?
- FHDYO yozuvlariga tuzatiş kiritişda qaçon sudga murojaat qilinişini farqlay olasizmi?

Kazuslar (IRAC)

1-kazus · Norasmiy parvariş va bolaning mulki

FAKTLAR

Ön uç yoşli Sardorning onasi vafot etgan, otasi esa ozodlikdan mahrum qiliş jazosini ötamoqda. Sardorni ammasi öz uyiga olib ketib, rasmiy vasiylik belgilatmasdan parvariş qilmoqda. Bolaning onasidan kvartira meros qolgan. Amma kvartirani sotib, tuşgan mablağga öz uyini kengaytiriş va Sardorga alohida xona ajratişni rejalaştirdi. Notarius uning bola nomidan harakat qiliş vakolatini tasdiqlovçi hujjatlarni söradi. Amma esa otaning oddiy yozma roziligini taqdim etdi.

MASALA

Norasmiy parvariş qonuniy vakillikni vujudga keltiradimi va bolaning mulkini sotişda manfaatlar töqnaşuvining oldi qanday olinadi?

NORMA

Özbekiston Respublikasining Oila kodeksi 148 va 149-moddalariga asosan, ota-ona qaramoğidan mahrum bölgan bolalarni aniqlaş, hisobga oliş va ularni joylaştiriş faqat vasiylik va homiylik organlari tomonidan amalga oşiriladi. Boşqa şaxslarning, şu jumladan qarindoşlarning özboşimçalik bilan bolani olib ketişi qonuniy vakillikni vujudga keltirmaydi. Bolaga nisbatan vasiylik belgilangandan söng, vasiy bolaning mulkiy huquqlarini himoya qilişi şart. Vasiylik va homiylik töğrisidagi qonunçilikka köra, bolaning köçmas mulkini sotiş, almaştiriş yoki hadya qiliş kabi bitimlar faqat vasiylik va homiylik organining oldindan berilgan yozma ruxsati bilan amalga oşirilişi mumkin. Şuningdek, vasiy va bola örtasida manfaatlar töqnaşuviga yöl qöyilmaydi, ya’ni vasiy bolaning mulkini sotib, tuşgan mablağni özining şaxsiy ehtiyojlari yoki öz mulkini kengaytiriş uçun sarflaşi qat’iyan taqiqlanadi.

TAHLIL

1) Bolaning amalda ammasi bilan yaşayotgani avtomatik ravişda qonuniy vakillikni vujudga keltirmaydi. Otaning qamoqda ekanligi bolani ota-ona qaramoğidan mahrum bölgan deb topişga asos böladi. Amma qonuniy vakil bölişi uçun vasiylik va homiylik organiga murojaat qilib, rasman vasiy etib tayinlanişi şart. Otaning oddiy yozma roziligi notarius uçun yetarli asos böla olmaydi. 2) Bolaning köçmas mulkini sotişda vasiylik va homiylik organining ruxsati talab etiladi. Organ ruxsat berişda faqat bolaning manfaatlarini, ya'ni mulk sotilişidan tuşgan pul bolaning ehtiyojlariga yoki uning nomiga boşqa mulk olişga sarflanişini tekşiradi. Amma bolaning uyini sotib, özining uyini kengaytirmoqçi bölişi yaqqol manfaatlar töqnaşuvidir. Garçi u bolaga alohida xona ajratişni va'da qilsa-da, mulk huquqi boladan ammaga ötib ketadi, bu esa bolaning mulkiy huquqlariga ziddir. 3) Bolaning mulkini saqlaş uçun notarius bitimni rad etişi qonuniy va töğri harakatdir. Vasiylik va homiylik organi ammaning harakatlarini nazoratga olişi, bolaning nomiga oçilgan maxsus hisob raqamiga mablağ ötkazilişini yoki mulk daxlsizligini ta'minlaşi kerak.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, notariusning talabi mutlaqo qonuniy. Amma rasmiy vasiylikni belgilatmasdan turib bola nomidan harakat qila olmaydi. Hatto vasiy etib tayinlangan taqdirda ham, u bolaning kvartirasini sotib, mablağni öz uyini kengaytirişga sarflaşga haqli emas, çunki bu bolaning mulkiy huquqlarini buzadi va manfaatlar töqnaşuvini keltirib çiqaradi.

MUHOKAMA UÇUN SAVOLLAR

1. Bolaning amalda qarindoşi bilan yaşayotgani uning qonuniy vakilligini vujudga keltiradimi va vasiylikni rasmiylaştiriş uçun nimalar tekşirilişi lozim?
2. Bolaning köçmas mulkini sotişda vakolatli organ ruxsati, bolaning manfaati va vakil manfaatlari töqnaşuvi qanday baholanadi?
3. Bolaning mulkini saqlaş hamda ammaning harakatlarini nazorat qiliş uçun qanday huquqiy çoralar körilişi kerak?

O'zbekiston Respublikasining Oila kodeksi (30.04.1998) — https://lex.uz/docs/104720

"Vasiylik va homiylik to'g'risida"gi Qonun, O'RQ-364 (02.01.2014) — https://lex.uz/docs/2307828

2-kazus · Aka-ukani ajratiş va joylaştiriş şaklini tanlaş

FAKTLAR

Ota-ona qaramoğisiz qolgan yetti va ön ikki yoşli aka-uka vaqtinça joylaştirildi. Farzandlikka oliş istagidagi er-xotin faqat kiçik bolani olişga tayyorligini bildirdi. Bolalarning xolasi ikkalasini ham tarbiyalaşni istaydi, ammo öz uyi yöq, ijarada yaşaydi. Katta bola ukasidan ajralmaslikni va xolasi bilan yaşaşni xohlaşini aytdi. Mas'ul xodim moddiy şaroiti yaxşiroq er-xotinning istagini ustun qöyişni taklif qildi.

MASALA

Aka-ukalarni farzandlikka olişda ajratiş mumkinmi va bolaning fikri hamda qarindoşning moddiy şaroiti qanday huquqiy ahamiyatga ega?

NORMA

Özbekiston Respublikasining Oila kodeksi 151-moddasiga asosan, aka-ukalar va opa-singillarni turli şaxslar tomonidan farzandlikka olişga yöl qöyilmaydi, farzandlikka oliş bolalarning eng ustuvor manfaatlariga muvofiq kelgan hollar bundan mustasno. Şuningdek, Oila kodeksining 154-moddasida farzandlikka olişda bolaning qarindoşlari, ular örtasidagi qarindoşlik aloqalarini buzmasdan farzandlikka olayotgan şaxslar ustunlik huquqiga ega ekanligi belgilangan. Ön yoşga tölgan bolani farzandlikka oliş yoki boşqa joylaştiriş şakllariga ötkaziş uçun uning roziligi talab qilinadi (Oila kodeksi, 155-modda). Bolalarni joylaştirişda moddiy şaroit muhim omil bölsa-da, u qon-qarindoşlik riştalarini saqlab qoliş va bolaning ixtiyoriy roziligi kabi ustuvor tamoyillardan yuqori turmaydi.

TAHLIL

1) Aka-ukalarni birgalikda joylaştiriş qonun bilan himoya qilinadi. Ularni ajratiş faqat ularning manfaatlariga mos kelgandagina ruxsat etiladi. Uşbu vaziyatda bolalarning özaro boğliqligi kuçli va 12 yoşli katta bolaning fikri qat'iy huquqiy ahamiyatga ega. Ön yoşdan oşgan bolaning roziligisiz uni ajratiş yoki boşqa şaxsga beriş mumkin emas. 2) Xolaning ijara uyda yaşaşi uning nomzodini avtomatik ravişda rad etişga asos bölmaydi. Qonunçilik qarindoşlarga ustunlik huquqini beradi. Agar xolaning moddiy şaroiti farzandlikka oliş uçun yetarli bölmasa, vasiylik va homiylik organi bolalarni unga vasiylik va homiylik asosida yoki tutingan oila (patronat) şartnomasi asosida tarbiyaga berişni körib çiqişi lozim. Bu şakllar orqali davlat xolaga bolalarni ta'minlaş uçun moddiy yordam (nafaqa) ajratadi. 3) Farzandlikka olişda bola va farzandlikka oluvçi örtasida qon-qarindoşlikka teng huquq va majburiyatlar vujudga keladi va u sud tartibida rasmiylaştiriladi. Vasiylik-homiylik va oilaga tarbiyaga beriş esa vaqtinçalik vakillik şakllari bölib, vasiylik organi qarori yoki şartnoma asosida rasmiylaştiriladi va davlat tomonidan moddiy ta'minot berilişi mumkin.

XULOSA

Mas'ul xodimning moddiy şaroiti yaxşi bölgan begona er-xotinni tanlab, aka-ukalarni ajratiş haqidagi taklifi qonunga ziddir. Bolalarning özaro aloqasini saqlaş va 12 yoşli bolaning xohişini inobatga oliş şart. Xolaga nisbatan vasiylik yoki tutingan oila şartnomasini rasmiylaştiriş orqali bolalarni birgalikda qoldiriş eng töğri huquqiy yeçim hisoblanadi.

MUHOKAMA UÇUN SAVOLLAR

1. Aka-ukalarni birgalikda joylaştiriş, bolalarning özaro boğliqligi va ularning fikri qanday huquqiy ahamiyatga ega?
2. Xolaning ijara uyda yaşaşi uning nomzodini avtomatik rad etişga asos böladimi va qaysi joylaştiriş şakllari körib çiqilişi mumkin?
3. Farzandlikka oliş, vasiylik-homiylik va oilaga tarbiyaga berişning huquqiy oqibatlari hamda rasmiylaştiriş tartibi qanday farqlanadi?

O'zbekiston Respublikasining Oila kodeksi (30.04.1998) — https://lex.uz/docs/104720

3-kazus · Tuğilganlik yozuvini tuzatiş yoki otalikni nizolaş

FAKTLAR

Ön olti yoşli Diyoraning tuğilganlik guvohnomasida otasining ismi «Anvar», pasport ma’lumotlarida esa «Anvarjon» deb körsatilgan. Ona FHDYoga murojaat qilib, ismni tuzatiş bilan birga, bolaning otasi sifatida boşqa şaxsni yozişni ham söradi. U avvalgi yozuv «noto‘g‘ri kiritilganini» aytdi. Dalolatnoma yozuvida ota sifatida qayd etilgan şaxs bunga qarşi çiqdi. FHDYO xodimi ikkala talabni ham oddiy texnik tuzatiş sifatida hal qilişni taklif qildi.

MASALA

Tuğilganlik yozuvidagi texnik xatoni tuzatiş bilan otalikni nizolaş örtasidagi huquqiy çegara qanday va bu nizolar qaysi organda hal etiladi?

NORMA

Özbekiston Respublikasining Oila kodeksi 226 va 228-moddalariga muvofiq, fuqarolik holati dalolatnomalari yozuvlariga özgartiriş, tuzatiş va qöşimçalar kiritiş yetarli asoslar mavjud bölib, manfaatdor şaxslar örtasida nizo bölmaganda FHDYO organi tomonidan amalga oşiriladi. Agar ism yoki familiyada texnik xato ketgan bölsa, bu hujjatlar asosida töğrilanadi. Biroq, bolaning otasi töğrisidagi ma’lumotni özgartiriş nasl-nasabga oid huquqiy masala hisoblanadi. Agar dalolatnoma yozuvida ota sifatida qayd etilgan şaxs uşbu yozuvni bekor qilişga yoki özgartirişga qarşi bölsa, huquq töğrisida nizo kelib çiqadi. Bunday nizolar FHDYO organining vakolatiga kirmaydi va faqat sud tartibida, ota-onalik huquqlarini belgilaş yoki bekor qiliş töğrisidagi da’vo arizasi asosida körib çiqilişi şart.

TAHLIL

1) Ismdagi texnik xatoni tuzatiş (Anvar ismini pasportga moslab Anvarjon deb özgartiriş) FHDYO organining bevosita vakolatiga kiradi, çunki bu yerda şaxsning kimligi böyiça nizo yöq, faqat hujjatlardagi harfiy tafovut mavjud. Ammo ota haqidagi yozuvni butunlay boşqa şaxsga özgartiriş şaxsiy huquq va majburiyatlarni (masalan, aliment tölaş, meros oliş huquqlarini) özgartiruvçi jiddiy huquqiy harakatdir va u heç qaçon oddiy texnik tuzatiş hisoblanmaydi. 2) Huquq töğrisida nizo mavjud bölmagan texnik masalalar (ismdagi xatoni töğrilaş) FHDYO organida ma’muriy tartibda hal qilinadi. Ammo amaldagi dalolatnoma yozuvida ota deb körsatilgan şaxsning qarşiligi mavjudligi sababli, otalikni nizolaş masalasi faqat fuqarolik işlari böyiça sud tartibida hal qilinişi lozim. FHDYO xodimi otalikni özgartiriş talabini qat’iyan rad etişi va taraflarga sudga murojaat qiliş huquqini tuşuntirişi kerak. 3) Diyora ön olti yoşga tölganligi sababli, uning tuğilganlik yozuviga kiritiladigan har qanday özgartirişlar, xususan, otalikni belgilaş yoki ismni özgartiriş uning ixtiyoriy roziligi bilan amalga oşirilişi şart. Sud va FHDYO organlari jarayonda bolaning manfaatlarini ustuvor qöyişi, uning fikrini bevosita eşitişi va barça manfaatdor şaxslarning sud majlisida iştirok etişini ta’minlaşi qonun bilan kafolatlangan.

XULOSA

FHDYO xodimining ikkala talabni ham texnik tuzatiş sifatida qabul qiliş taklifi mutlaqo notöğri. Ismdagi xato FHDYO tomonidan tuzatilişi mumkin, biroq otalikni özgartiriş böyiça nizo mavjudligi sababli, bu masala faqat sud orqali hal etilişi şart. Ön olti yoşli Diyoraning roziligi har ikki jarayonda ham olinişi majburiydir.

MUHOKAMA UÇUN SAVOLLAR

1. Ismdagi xatoni tuzatiş bilan ota haqidagi yozuvni özgartirişning huquqiy asoslari qanday farqlanadi?
2. Huquq töğrisida nizo mavjud bölganda qaysi masala FHDYoda, qaysi masala sud tartibida hal qilinişi lozim?
3. Arizani körib çiqişda bolaning huquqlari, uning fikri va manfaatdor şaxslarning iştirokini qanday ta’minlaş kerak?

O‘zbekiston Respublikasining Oila kodeksi (30.04.1998) — https://lex.uz/docs/104720

Vazirlar Mahkamasining 550-son qarori (20.10.2023) — https://lex.uz/docs/6638940

4-kazus · Yöqolgan arxiv va ikkita tuğilganlik yozuvi

FAKTLAR

Tuman arxivining bir qismi yonğinda yöqolgan. Fuqaro Feruza tuğilganlik yozuvini tiklaş uçun murojaat qilib, maktab hujjatlari va eski guvohnoma nusxasini taqdim etdi. Tekşiruv vaqtida boşqa tumanda uning familiyasi bir harf bilan farq qiladigan va tuğilgan sanasi uç kunga tafovutli yana bir yozuv topildi. Feruza tezroq pasport oliş uçun yangi tuğilganlik yozuvi tuzişni söradi. FHDYO xodimi esa topilgan yozuvni özi bekor qilib, yangisini kiritişni taklif etdi.

MASALA

Yöqolgan arxiv örniga topilgan farqli yozuvni bekor qilib, yangisini tuziş FHDYO vakolatiga kiradimi?

NORMA

Özbekiston Respublikasining Oila kodeksi 230 va 233-moddalariga asosan, fuqarolik holati dalolatnomalari yozuvlarini tiklaş ilgari şunday yozuv bölganligini tasdiqlovçi yetarli asoslar bölganida amalga oşiriladi. Agar FHDYO organi ikki va undan ortiq bir xil yozuvlar borligini aniqlasa, tiklangan yozuvlar öşa yozuv tuzilgan joydagi FHDYO organida bekor qilinişi mumkin. Biroq, agar topilgan dalolatnoma yozuvlarida familiya, ism, ota ismi, tuğilgan sanasi yoki ota-ona töğrisidagi ma’lumotlarda jiddiy farq bölsa, tiklangan dalolatnoma yozuvlari faqat sudning hal qiluv qarori bilan bekor qilinadi. FHDYO organi özboşimçalik bilan farqli yozuvlarni bekor qilişga haqli emas.

TAHLIL

1) Dalolatnoma yozuvini tiklaş hujjat butunlay yöqolgan yoki yonğin kabi sabablarga köra arxivdan topilmagan hollarda qöllaniladi. Tuzatiş kiritiş mavjud yozuvdagi xatolarni töğrilaş uçun, takroriy guvohnoma beriş esa yozuv arxivda mavjud bölib, faqat fuqaroning qölidagi qoğoz guvohnoma yöqolganda qöllaniladi. 2) Ikkita yozuv bir şaxsga tegişliligini aniqlaş uçun FHDYO va içki işlar organlari hamkorligida çuqur tekşiruv ötkazilişi, maktab hujjatlari, tibbiy ma’lumotnomalar va ota-onaning

körsatmalari örganilişi zarur. Qonunçilikka köra, agar topilgan yozuvdagi familiya va tuğilgan sanada tafovutlar mavjud bölsa, FHDYO xodimi uni öz vakolati doirasida bekor qila olmaydi. Bunday jiddiy farqlar mavjud bölganda, yozuvlardan birini haqiqiy emas deb topiş va bekor qiliş faqat sudning vakolatiga kiradi. 3) Agar FHDYO organi yangi yozuv tuzişni rad etsa, fuqaro Feruza yuridik ahamiyatga ega bölgan faktni belgilaş (tuğilganlik faktini yoki yozuvning unga tegişliligini tasdiqlaş) yoxud notöğri yozuvni bekor qiliş talabi bilan fuqarolik işlari böyiça sudga murojaat qilişi lozim. Sud qarori asosidagina FHDYO tegişli harakatlarni amalga oşiradi.

XULOSA

FHDYO xodimining topilgan farqli yozuvni özi bekor qilib, yangisini kiritiş taklifi qonunga ziddir. Familiya va sanada farq bölganligi sababli, ikkita yozuvning bir şaxsga tegişliligini aniqlaş va xatosini bekor qiliş faqat sud tartibida amalga oşirilişi şart. Feruza öz huquqlarini tiklaş uçun sudga murojaat qilişi kerak.

MUHOKAMA UÇUN SAVOLLAR

1. Dalolatnoma yozuvini tiklaş, unga tuzatiş kiritiş va takroriy guvohnoma beriş qaysi holatlarda qöllaniladi?
2. Ikkita yozuv bir şaxsga tegişliligini aniqlaş va ulardan birini bekor qiliş uçun qanday tekşiruv hamda huquqiy asoslar zarur?
3. FHDYO organining rad javobi yoki yozuvlar örtasidagi nizo yuzasidan sudga murojaat qilişning predmeti qanday belgilanadi?

O‘zbekiston Respublikasining Oila kodeksi (30.04.1998) — https://lex.uz/docs/104720

Test

JAVOB TANLANADIGAN SAVOLLAR

1. Bolani joylaştiriş şaklini tanlaşda asosiy mezon qaysi?
   - A. Nomzodning jamiyatdagi obrösi
   - B. Bolaning mol-mulki qiymati
   - C. Bolaning huquqlari va eng ustun manfaatlari
   - D. Faqat nomzodning yoşi

TÖĞRI: C

Oila kodeksining 151-moddasiga muvofiq, bolani joylaştirişda uning huquqlari va eng ustun manfaatlari asosiy mezon hisoblanadi. Nomzodning yoşi, obrösi yoki bolaning mol-mulki hal qiluvçi ahamiyatga ega emas. Barça harakatlar faqat bolaning manfaatlarini közlab amalga oşiriladi.

2. Qaysi yoşdagi bolalarga nisbatan vasiylik belgilanadi?
   - A. Ön tört yoşga tölmagan bolalarga
   - B. Faqat ön olti yoşdan katta bolalarga

- C. Faqat ön sakkiz yoşga tölganlarga
- D. Barça bolalarga yoşidan qat'i nazar

TÖĞRI: A
Oila kodeksi va Vasiylik va homiylik töğrisidagi qonunga asosan, vasiylik ön tört yoşga tölmagan yetim bolalarni va ota-onasining qaramoğidan mahrum bölgan bolalarni himoya qiliş maqsadida belgilanadi. Ön tört yoşdan oşganlarga esa homiylik belgilanadi.

3. Qaysi yoşdagi voyaga yetmaganlarga nisbatan homiylik belgilanadi?

- A. Tuğilganidan yetti yoşgaça
- B. Yetti yoşdan ön yoşgaça
- C. Ön yoşdan ön tört yoşgaça
- D. Ön tört yoşdan ön sakkiz yoşgaça

TÖĞRI: D
Qonunçilikka köra, homiylik ön tört yoşdan ön sakkiz yoşgaça bölgan yetim va ota-onasi qaramoğidan mahrum bölgan bolalarga nisbatan belgilanadi. Ön tört yoşgaça bölgan bolalarga esa vasiylik tayinlanadi.

4. Farzandlikka oliş qanday tartibda amalga oşiriladi?

- A. Faqat notarial şartnoma bilan
- B. Sud tartibida
- C. Maktab pedagogik kengaşi qarori bilan
- D. Qarindoşlarning oğzaki kelişuvi bilan

TÖĞRI: B
Oila kodeksining 151-moddasiga köra, farzandlikka oliş faqat sud tartibida amalga oşiriladi. Bunda vasiylik va homiylik organlarining xulosasi hisobga olinadi. Notarial şartnoma yoki qarindoşlar kelişuvi huquqiy asos böla olmaydi.

5. Bolani qarindoşining amalda parvariş qilişi unga avtomatik qonuniy vakil maqomini beradimi?

- A. Ha, uç kundan keyin
- B. Ha, mahalla xabardor bölsa
- C. Yöq, tegişli huquqiy asos va rasmiylaştiriş talab etiladi
- D. Ha, bola şuni xohlasa

TÖĞRI: C
Bolani amalda parvariş qiliş avtomatik ravişda qonuniy vakillikni vujudga keltirmaydi. Oila kodeksining 149-moddasiga asosan, vasiylik va homiylik organlari tomonidan tegişli huquqiy rasmiylaştiriş talab etiladi. Aks holda, bola huquqiy jihatdan himoyasiz qoladi.

6. Vasiyning bola mol-mulkini boşqarişida asosiy talab qaysi?

- A. Bolaning mulkiy huquqlari va manfaatlarini ta’minlaş
- B. Mulkni öz mulki bilan aralaştiriş
- C. Mulkdan faqat öz ehtiyoji uçun foydalaniş
- D. Bolaning mulkini qarindoşlarga taqsimlaş

TÖĞRI: A
Vasiy bolaning mol-mulkini boşqarişda faqat uning mulkiy huquqlari va manfaatlarini ta’minlaşi şart. Mulkni öz ehtiyoji uçun işlatiş yoki öz mulki bilan aralaştiriş qonunga zid hisoblanadi.

7. Vasiylikdagi bolaning uyini sotiş masalasida qaysi yondaşuv töğri?

- A. Vasiy istalgan paytda mustaqil sotişi mumkin
- B. Bolaning oğzaki roziligi yetarli
- C. Xaridorning qarindoş bölişi yetarli
- D. Qonunda belgilangan ruxsat va bolaning manfaatlarini himoya qiliş talablariga rioya qilinişi kerak

TÖĞRI: D
Vasiy bolaning mol-mulkini mustaqil sota olmaydi. Qonunçilikka köra, bolaning mulkiy huquqlariga daxl qiladigan harakatlarni amalga oşirişda vasiylik va homiylik organlarining ruxsati olinişi şart. Bu bolaning mulkiy manfaatlarini himoya qiliş kafolatidir.

8. Farzandlikka olişning vasiylikdan asosiy farqi qaysi?

- A. Farzandlikka oliş faqat vaqtinça parvarişni anglatadi
- B. Farzandlikka oliş natijasida ota-ona va bola munosabatlariga tenglaştirilgan huquqiy aloqa vujudga keladi
- C. Vasiylik bolani biologik farzandga aylantiradi
- D. Ikkalasining huquqiy oqibatlari mutlaqo bir xil

TÖĞRI: B
Farzandlikka oliş natijasida farzandlikka oluvçi va bola örtasida tuqqan ota-ona va bola örtasidagi kabi şaxsiy va mulkiy huquqiy munosabatlar vujudga keladi. Vasiylik esa bolani tarbiyalaş va huquqlarini himoya qilişning vaqtinçalik şaklidir.

9. Aka-uka va opa-singillarni turli oilalarga joylaştirişda qaysi holat muhim?

- A. Faqat ularning yoş farqi
- B. Faqat nomzodlarning xohişi
- C. Bolalarning manfaatlari, özaro boğliqligi va qonunçilikdagi talablar
- D. Faqat hujjatlarning tez tayyorlanişi

TÖĞRI: C

Oila kodeksining 151-moddasiga asosan, aka-uka va opa-singillarni turli şaxslar tomonidan farzandlikka olişga yöl qöyilmaydi. Faqat bolalarning eng ustun manfaatlariga muvofiq kelgan hollardagina bunga istisno tariqasida ruxsat etiladi.

10. Bolani oilaga tarbiyaga beriş — patronat qaysi institutdan farq qiladi?

- A. Farzandlikka olişdan: patronatning özi ota-ona va farzand maqomini vujudga keltirmaydi
- B. Farzandlikka olişdan farq qilmaydi
- C. Nikoh tuzişdan taşqari barça institutlar bilan bir xil
- D. Faqat bolaning familiyasiga köra farq qiladi

TÖĞRI: A
Patronat (tutingan oila) şartnoma asosida bolani vaqtinça oilaga tarbiyaga beriş şaklidir. Farzandlikka olişdan farqli ölaroq, patronat ota-ona va farzand örtasidagi huquqiy maqomni vujudga keltirmaydi, balki tarbiya va ta’minot vazifasini bajaradi.

11. Fuqarolik holati dalolatnomalarini davlat röyxatidan ötkazişning asosiy ahamiyati nimada?

- A. Faqat statistik ma’lumot töplaşda
- B. Yuridik ahamiyatli holatlarni rasmiy qayd etiş va tasdiqlaşda
- C. Faqat soliq majburiyatini belgilaşda
- D. Faqat şaxsning kasbini aniqlaşda

TÖĞRI: B
Oila kodeksining 201-moddasiga muvofiq, fuqarolik holati dalolatnomalari fuqarolar hayotidagi tuğiliş, ölim, nikoh kabi voqea va faktlarni vakolatli organlar tomonidan tasdiqlaş uçun xizmat qiladi. Bu yuridik ahamiyatli holatlarni rasmiylaştirişning asosiy usulidir.

12. Quyidagi qaysi holat FHDYO organlarida qayd etiladi?

- A. Işga qabul qilinişi
- B. Oliy ta’limga kirişi
- C. Uy sotib olişi
- D. Tuğilişi

TÖĞRI: D
Oila kodeksining 201-moddasiga köra, tuğiliş, ölim, nikoh tuziş va nikohdan ajraliş kabi voqealar FHDYO organlarida qayd etiladi. Işga qabul qiliş yoki uy sotib oliş kabi holatlar fuqarolik holati dalolatnomasi hisoblanmaydi.

13. Nikohni qayd etiş töğrisidagi dalolatnoma yozuvi bilan guvohnoma örtasidagi munosabat qaysi javobda töğri?

- A. Guvohnoma tegişli dalolatnoma yozuvi asosida beriladi
- B. Guvohnoma yozuvdan mustaqil ravişda nikohni vujudga keltiradi

- C. Dalolatnoma yozuvi faqat guvohnoma yöqolganda tuziladi
- D. Ular örtasida huquqiy boğliqlik yöq

TÖĞRI: A
Fuqarolik holati dalolatnomalari yozuvlari asosida himoyalanganlik darajasiga ega bölgan guvohnomalar beriladi. Dalolatnoma yozuvi asosiy yuridik faktni tasdiqlovçi hujjat bölib, guvohnoma uning asosida fuqaroga taqdim etiladi.

14. Nikoh guvohnomasining yöqolişi qanday oqibatga olib keladi?

- A. Nikoh avtomatik tugaydi
- B. Nikoh haqiqiy emas bölib qoladi
- C. Nikoh saqlanadi, tegişli tartibda takroriy guvohnoma oliş mumkin
- D. Er-xotin qayta nikoh tuzişi şart böladi

TÖĞRI: C
Guvohnomaning yöqolişi dalolatnoma yozuvining bekor bölişiga yoki nikohning tugatilişiga olib kelmaydi. FHDYO organida saqlanayotgan dalolatnoma yozuvi asosida fuqaro takroriy guvohnoma oliş huquqiga ega.

15. Dalolatnoma yozuvidagi texnik xatoni tuzatiş bilan otalikni nizolaşning farqi nimada?

- A. Heç qanday farqi yöq
- B. Birinçisi yozuvni töğrilaşga, ikkinçisi ota-bola huquqiy aloqasiga oid nizoni hal qilişga qaratilgan
- C. Ikkalasi ham faqat notariusda hal qilinadi
- D. Ikkalasini ham maktab direktori hal qiladi

TÖĞRI: B
Texnik xatoni tuzatiş FHDYO organida amalga oşiriladigan ma’muriy jarayon bölib, u faqat yozuvdagi kamçilikni töğrilaydi. Otalikni nizolaş esa şaxslar örtasidagi huquqiy munosabatlarga oid nizo bölib, faqat sud tartibida hal qilinadi.

16. Dalolatnoma yozuvini tiklaşga ehtiyoj, odatda, qaysi holda yuzaga keladi?

- A. Ilgari mavjud bölgan yozuv yöqolganida
- B. Fuqaro öz kasbini özgartirganida
- C. Nikoh marosimi ötkazilmaganida
- D. Şaxs iş joyini almaştirganida

TÖĞRI: A
Oila kodeksining 230-moddasiga asosan, fuqarolik holati dalolatnomalari yozuvlarini tiklaş deganda ilgari şunday yozuv bölganligini tasdiqlovçi yetarli asoslar bölganida, uni qayta tiklab qöyiş tuşuniladi. Bu yozuv yöqolgan hollarda qöllaniladi.

17. Dalolatnoma yozuviga özgartiriş kiritiş yuzasidan manfaatdor şaxslar örtasida huquq töğrisida nizo mavjud bölsa, nima talab etiladi?

- A. Faqat mahalla tavsiyasi
- B. Arizaçining xohişi bilan boşqa şaxslarni eşitmaslik
- C. Xodimning oğzaki körsatmasi
- D. Nizoni qonunda belgilangan sud tartibida hal qiliş

TÖĞRI: D
Oila kodeksining 228-moddasiga köra, dalolatnoma yozuvlariga özgartiriş kiritiş manfaatdor şaxslar örtasida nizo bölmagandagina FHDYO organi tomonidan amalga oşiriladi. Nizo mavjud bölsa, masala faqat sud tartibida hal etilişi şart.

18. Fuqaroni vafot etgan deb e’lon qiliş haqidagi qonuniy kuçga kirgan sud qarori nimaning asosi böladi?

- A. Faqat pasportni almaştirişning
- B. Ölimni davlat röyxatidan ötkazişning
- C. Şaxsni avtomatik nikohga kiritişning
- D. Tuğilganlik sanasini özgartirişning

TÖĞRI: B
Oila kodeksining 223-moddasiga muvofiq, fuqaroni vafot etgan deb e’lon qiliş haqidagi sudning hal qiluv qarori ölimni FHDYO organlarida davlat röyxatidan ötkaziş uçun huquqiy asos bölib xizmat qiladi.

19. Çet eldagi Özbekiston fuqarolarining fuqarolik holati dalolatnomalarini qonunçilikda belgilangan hollarda kim qayd etişi mumkin?

- A. Har qanday xorijiy notarius Özbekiston nomidan
- B. Iş beruvçi taşkilot
- C. Özbekistonning konsullik mansabdor şaxsi
- D. Faqat fuqaroning qarindoşi

TÖĞRI: C
Qonunçilikka köra, Özbekiston Respublikasining çet elda doimiy yoki vaqtinça yaşovçi fuqarolarining fuqarolik holati dalolatnomalari Özbekistonning konsullik muassasalari tomonidan qayd etiladi.

20. Dalolatnoma yozuvlarini qayd etişda elektron arxivdan foydalanişning vazifasi qaysi?

- A. Ma’lumotlarni hisobga oliş, tekşiriş va tegişli xizmatlarni körsatişni ta’minlaş
- B. Qonuniy asoslarni tekşiriş zaruratini bekor qiliş
- C. Sud qarorlarining örnini bosiş
- D. Manfaatdor şaxslarning huquqlarini çeklaş

TÖĞRI: A

FHDYOning yagona elektron arxivi ma’lumotlarni tezkor hisobga oliş, tekşiriş va fuqarolarga davlat xizmatlarini sifatli körsatişni ta’minlaydi. U sud qarorlarini bekor qilmaydi, balki jarayonlarni raqamlaştirişga xizmat qiladi.

21. 12 yoşli Anvar ota-onasi vafot etgaç, amakisi tomonidan farzandlikka olinmoqda. Anvarning özi bu oilada yaşaşni xohlaydi. Sud jarayonida Anvarning roziligi olinişi şartmi?

- A. Yöq, amakisi qonuniy qarindoş bölgani uçun bolaning roziligi talab etilmaydi.
- B. Ha, Oila kodeksiga köra ön yoşga tölgan bolani farzandlikka oliş uçun uning roziligi olinişi şart.
- C. Yöq, faqat vasiylik va homiylik organining xulosasi yetarli.
- D. Ha, lekin faqat ön tört yoşga tölganidan keyin söraladi.

TÖĞRI: B

Oila kodeksining 155-moddasiga muvofiq, ön yoşga tölgan bolani farzandlikka oliş uçun uning roziligi talab qilinadi. Bu qoida bolaning eng ustun manfaatlarini va uning öz taqdiriga oid masalalarda fikr bildiriş huquqini ta’minlaydi.

22. 17 yoşli Umida ismini va familiyasini özgartiriş maqsadida FHDYO organiga ariza bilan murojaat qildi. Uning ota-onasi bu özgarişga qarşi emas. FHDYO organi arizani körib çiqişi uçun yana qaysi organning xulosasi talab etiladi?

- A. Sudning hal qiluv qarori.
- B. Vasiylik va homiylik organining ruxsatnomasi.
- C. Içki işlar organining xulosasi.
- D. Mahalla fuqarolar yiğinining tavsiyanomasi.

TÖĞRI: C

Oila kodeksining 226-moddasiga asosan, familiya, ism va ota ismini özgartiriş töğrisidagi xulosa içki işlar organlari tomonidan uşbu şaxs tegişliça tekşiruvdan ötkazilgandan keyingina tuzilişi mumkin.

OÇIQ SAVOLLAR

23. Bolaning yaqin qarindoşi uni tarbiyalaşga tayyor, ammo moddiy şaroiti boşqa nomzodnikidan past bölsa, qarindoşlik aloqalarini saqlaş va qulay yaşaş şaroitini ta’minlaş mezonlari qanday uyğunlaştirilişi kerak?

NAMUNA JAVOB

Oila huquqida bolaning eng ustuvor manfaatlari tamoyili yetakçi örin tutadi. Bolani joylaştirişda moddiy şaroit muhim bölsa-da, qonun çiqaruvçi qon-qarindoşlik aloqalarini saqlab qolişni afzal köradi. Oila kodeksining 154-moddasida farzandlikka olişda qarindoşlar ustunlik huquqiga ega ekanligi qat’iy belgilangan. Agar yaqin qarindoşning moddiy şaroiti past bölsa, davlat bu muammoni muqobil joylaştiriş şakllari orqali hal etişni taklif qiladi. Masalan, qarindoşga bolani farzandlikka beriş örniga, vasiylik yoki homiylik belgilanişi yoxud tutingan oila (patronat) şartnomasi tuzilişi mumkin. Bu şakllarda davlat tomonidan bolaning ta’minoti uçun har oylik nafaqa tölanadi, bu esa qarindoşlik riştalarini saqlab qoliş

bilan birga, bolaning qulay yaşaş şaroitini ham ta’minlaydi. Muqobil yondaşuv sifatida ba’zilar moddiy jihatdan öta ta’minlangan begona oilani tanlaş bolaning kelajagi uçun yaxşiroq deb hisoblaşi mumkin. Biroq, xalqaro huquq (Bola huquqlari töğrisidagi konvensiya) va milliy qonunçilik bolaning öz oilaviy muhitida, qarindoşlari orasida ösişi uning ruhiy va ma’naviy rivojlanişi uçun eng xavfsiz va manfaatli yöl ekanligini tasdiqlaydi. Şuning uçun moddiy yetişmovçilik davlat kömagi bilan qoplanişi, ammo oilaviy riştalar uzilmasligi kerak.

24. Vasiy bolaga tegişli uyni sotib, öziga tegişli uyni kengaytirişni bolaning manfaati bilan asoslasa, bolaning mulkiy huquqlarini himoya qiliş va vakil manfaatlari töqnaşuvini bartaraf etiş uçun qanday kafolatlar zarur?

NAMUNA JAVOB

Vasiylik va homiylik institutining asosiy maqsadi bolaning huquq va mulkiy manfaatlarini himoya qilişdir. Vasiy bolaning mulkini sotib, özining uyini kengaytirişni bolaning manfaati (masalan, unga alohida xona beriş) bilan asoslasa ham, bu holat qonunan manfaatlar töqnaşuvi hisoblanadi. Bolaning mulkiy huquqlarini himoya qiliş kafolati sifatida qonunçilikda vasiyning bolaning mol-mulkini begonalaştirişga qaratilgan har qanday bitimlari faqat vasiylik va homiylik organining oldindan berilgan yozma ruxsati bilan amalga oşirilişi belgilangan. Şuningdek, vasiy öz vasiyligidagi şaxs bilan uning mulki hisobiga öz manfaati yölida bitimlar tuzişga haqli emas. Kafolat sifatida, agar bolaning uyi sotilsa, tuşgan mablağ töliqligiça bolaning nomiga oçilgan bank hisob raqamiga ötkazilişi yoki uning nomiga boşqa teng qiymatdagi köçmas mulk xarid qilinişi qat’iy nazorat qilinadi. Muqobil yondaşuvda, ba’zilar agar vasiy öz uyining bir qismini bolaning nomiga rasmiylaştirib bersa, bitimga ruxsat beriş mumkin deb hisoblaşi mumkin. Biroq, amaliyotda bunday aralaş mulkiy munosabatlar kelajakda nizo keltirib çiqariş xavfi yuqoriligi sababli, vasiylik organlari bolaning mulkini mustaqil va daxlsiz saqlaş tamoyiliga qat’iy amal qiladilar.

25. Tuğilganlik yozuvidagi ota haqidagi ma’lumotni özgartiriş talabi «texnik xatoni tuzatish» sifatida taqdim etilsa, FHDYO vakolati doirasidagi tuzatiş bilan sud hal qilişi lozim bölgan nasl-nasab nizosi örtasidagi çegara qanday aniqlanadi?

NAMUNA JAVOB

FHDYO organining vakolati doirasidagi texnik tuzatiş va sud hal qilişi lozim bölgan nasl-nasab nizosi örtasidagi çegara taraflar örtasida huquqiy tortişuv bor-yöqligi hamda özgarişning huquqiy oqibatlari bilan aniqlanadi. Agar ota haqidagi ma’lumotda faqat harfiy xato ketgan bölsa (masalan, pasportdagi ism bilan guvohnomadagi ism bir harfga farq qilsa) va şaxsning kimligi borasida şubha bölmasa, bu texnik xato hisoblanadi va Oila kodeksining 228-moddasiga asosan FHDYO tomonidan tuzatiladi. Ammo, agar talab ota sifatida yozilgan şaxsni butunlay boşqa odamga almaştirişni közlasa yoki amaldagi rasmiy ota bu özgarişga e’tiroz bildirsa, bu endi texnik xato emas, balki otalik huquqi va majburiyatlari (aliment, meros) böyiça nizo hisoblanadi. Qonunçilikka köra, huquq töğrisidagi har qanday nizo faqat sud tartibida hal qilinadi. Muqobil yondaşuv sifatida, ba’zilar DNK testining aniq natijasi bölsa, FHDYO özi ham otalikni özgartirişi mumkin deb öylaşi mumkin. Biroq, qonun çiqaruvçi nasl-nasab masalalarining öta muhimligini inobatga olib, DNK xulosasini ham faqat sud majlisida, boşqa dalillar bilan birgalikda baholanişini va faqat sudning hal qiluv qarori asosidagina FHDYO yozuvlariga özgartiriş kiritilişini qat’iy belgilab qöygan.

26. Qoğoz arxiv va elektron tizimdagi dalolatnoma yozuvlari bir-biriga mos kelmasa, qaysi ma’lumotga tayaniş, tafovutning kelib çiqişini tekşiriş va fuqaroning huquqlarini ortiqça byurokratik tösiqlarsiz tiklaş qanday ta’minlanişi kerak?

> **NAMUNA JAVOB**
> Qoğoz arxiv va elektron tizimdagi dalolatnoma yozuvlari örtasida tafovut yuzaga kelganda, qonunçilik va amaliyot qoidalariga köra, birlamçi va asosiy manba sifatida fuqaroning va FHDYO xodimining asl imzolari hamda muhr bilan tasdiqlangan qoğoz şaklidagi dalolatnoma yozuvi (asl nusxa) olinadi. Elektron tizimdagi xatolar köpinça raqamlaştiriş jarayonidagi inson omili tufayli yuzaga keladi. Tafovutni tekşiriş uçun FHDYO organi arxivdagi qoğoz nusxani kötarib, asl yozuvni örganişi kerak. Agar qoğoz nusxada ma’lumot töğri bölib, elektron bazada xato bölsa, fuqaroni sudga sarson qilmasdan, FHDYO organining özi elektron bazaga tuzatiş kiritişi va fuqaroning huquqlarini ortiqça byurokratik tösiqlarsiz tiklaşi şart. Muqobil yondaşuv şuni körsatadiki, agar qoğoz arxivning özida öçirişlar, tuşunarsiz tuzatişlar bölsa yoki qoğoz arxiv butunlay yöqolgan bölib, faqat elektron baza qolgan bölsa, vaziyat murakkablaşadi. Bunday holda, agar tafovut jiddiy huquqiy oqibatlar (masalan, merosxörlikni belgilaşda familiyadagi farq) keltirib çiqarsa, Oila kodeksining 233-moddasiga muvofiq, masala faqat sud tartibida, yuridik ahamiyatga ega bölgan faktni belgilaş orqali hal etilişi talab qilinadi. Bu fuqaro uçun biroz vaqt talab qilsa-da, qonuniylikni ta’minlaşning yagona kafolatidir.

Glossariy

> **FARZANDLIKKA OLIŞ**
> Özganing farzandini öz farzandiga tenglaştirib oliş bölib, faqat voyaga yetmagan bolalarga nisbatan va ularning eng ustuvor manfaatlarini közlab sud tomonidan amalga oşiriladigan huquqiy şakldir.

Misol: Rustam va Umida farzandsizlik sababli Mehribonlik uyidan uç yoşli Anvarni sud orqali farzandlikka oldilar.

Boğliq atamalar: Farzandlikka olişni sir saqlaş, Ota-ona qaramoğidan mahrum bölgan bolalar

> **VASIYLIK**
> Ön tört yoşga tölmagan yetim bolalarni va ota-onasining qaramoğidan mahrum bölgan bolalarni, şuningdek sud tomonidan muomalaga layoqatsiz deb topilgan fuqarolarni ularga ta’minot, tarbiya va ta’lim beriş, mulkiy va şaxsiy nomulkiy huquqlarini himoya qiliş maqsadida joylaştiriş şakli.

Misol: Ota-onasi vafot etgan ön yoşli Sardorga uning amakisi vasiy etib tayinlandi.

Boğliq atamalar: Homiylik, Vasiylik va homiylik organi

> **HOMIYLIK**

> Ön tört yoşdan ön sakkiz yoşgaça bölgan yetim bolalarni va ota-onasining qaramoğidan mahrum bölgan bolalarni, şuningdek muomala layoqati çeklangan fuqarolarni ta’minlaş, tarbiyalaş va huquqlarini himoya qiliş maqsadida joylaştirişning huquqiy şakli.

Misol: Ön beş yoşli Malika ota-ona qaramoğidan mahrum bölgaç, xolasi unga homiy etib belgilandi.

Boğliq atamalar: Vasiylik, Tutingan oila (patronat)

> **TUTINGAN OILA (PATRONAT)**
> Ota-ona qaramoğidan mahrum bölgan bolalarni tarbiyalaş uçun şartnoma asosida oilaga beriş şakli bölib, bunda tutingan ota-onalar bolaning ta’minoti, tarbiyasi va ta’limi bilan şuğullanadi hamda davlat tomonidan moddiy ta’minlanadi.

Misol: Vasiylik organi bilan tuzilgan şartnomaga asosan, yetim qolgan aka-uka tutingan ota-ona qaramoğiga tarbiyaga berildi.

Boğliq atamalar: Vasiylik va homiylik organi, Ota-ona qaramoğidan mahrum bölgan bolalar

> **FUQAROLIK HOLATI DALOLATNOMALARI**
> Fuqarolar hayotidagi tuğiliş, ölim, nikoh tuziş, nikohdan ajraliş kabi huquq va majburiyatlarning vujudga kelişi, özgarişi yoki bekor bölişiga ta’sir körsatuvçi voqea hamda faktlarning vakolatli organlar tomonidan rasmiy tasdiqlanişi.

Misol: Farzand tuğilganda uning ota-onasi FHDYO organiga murojaat qilib, tuğilganlik haqidagi dalolatnomani qayd ettirdilar.

Boğliq atamalar: Dalolatnoma yozuvlarini tiklaş, Dalolatnoma yozuvlarini bekor qiliş

> **FARZANDLIKKA OLIŞNI SIR SAQLAŞ**
> Farzandlikka olingan bolaning ruhiyatini va oila sirlarini himoya qiliş maqsadida qonun bilan qöriqlanadigan qoida bölib, farzandlikka oluvçilarning roziligisiz bu haqdagi ma’lumotlarni oşkor etiş taqiqlanadi va jinoiy javobgarlikka sabab böladi.

Misol: FHDYO xodimi farzandlikka olingan bolaning asl ota-onasi haqidagi ma’lumotni uçinçi şaxslarga berişdan haqli ravişda boş tortdi.

Boğliq atamalar: Farzandlikka oliş, Fuqarolik holati dalolatnomalari

> **VASIYLIK VA HOMIYLIK ORGANI**
> Yetim bolalar va ota-ona qaramoğidan mahrum bölgan bolalarni aniqlaş, hisobga oliş, ularni muqobil joylaştiriş şakllarini tanlaş hamda ularning huquq va qonuniy manfaatlarini himoya qilişni amalga oşiruvçi vakolatli davlat tuzilmasi.

Misol: Maktab direktori ota-onasiz qolgan öquvçi haqida zudlik bilan vasiylik va homiylik organiga xabar berdi.

Boğliq atamalar: Vasiylik, Homiylik

OTALIKNI BELGILAŞ
Özaro nikohda bölmagan ota-onadan tuğilgan bolaga nisbatan ota-onaning birgalikdagi arizasi yoki sudning qonuniy kuçga kirgan hal qiluv qarori asosida otalik huquq va majburiyatlarini yuridik jihatdan rasmiylaştiriş jarayoni.

Misol: Nikohdan ötmagan ota-ona FHDYO organiga birgalikda ariza berib, farzandlariga nisbatan otalikni belgilaşni söradilar.

Boğliq atamalar: Fuqarolik holati dalolatnomalari, Tuğilişni qayd etiş

DALOLATNOMA YOZUVLARINI TIKLAŞ
Ilgari fuqarolik holati dalolatnomasi yozuvi mavjud bölganligini tasdiqlovçi yetarli asoslar bölganida, yöqolgan yoki yaroqsiz holga kelgan yozuvlarni vakolatli organ tomonidan qayta tiklab qöyiş tartibi.

Misol: Fuqaroning 1990-yilda qayd etilgan tuğilganlik yozuvi arxivda topilmagaç, sud qarori asosida yozuv qayta tiklandi.

Boğliq atamalar: Fuqarolik holati dalolatnomalari, Dalolatnoma yozuvlarini bekor qiliş

DALOLATNOMA YOZUVLARINI BEKOR QILIŞ
FHDYO organi tomonidan ikki va undan ortiq bir xil yozuvlar aniqlanganda yoki yozuvlardagi ma’lumotlarda jiddiy farq bölganda, sudning hal qiluv qarori yoxud vakolatli organ xulosasi bilan yozuvning huquqiy kuçini yöqotiş.

Misol: Ikki xil joyda qayd etilgan tuğilganlik haqidagi yozuvlarning biri FHDYO organi tomonidan bekor qilindi.

Boğliq atamalar: Dalolatnoma yozuvlarini tiklaş, Fuqarolik holati dalolatnomalari

OTA-ONA QARAMOĞIDAN MAHRUM BÖLGAN BOLALAR
Ota-onasi vafot etgan, ota-onalik huquqidan mahrum qilingan, kasal bölgan, bedarak yöqolgan yoki bolalarini tarbiyalaşdan böyin tovlagan holatlarda davlat va jamiyatning alohida himoyasiga muhtoj bölib qolgan voyaga yetmagan şaxslar.

Misol: Ota-onasi uzoq muddatga çet elga ketib, qarovsiz qolgan bolalar ota-ona qaramoğidan mahrum bölgan deb topildi.

Boğliq atamalar: Vasiylik, Farzandlikka oliş

Xronologiya

Bolalarni muqobil joylaştiriş va FHDYO institutining rivojlanişi

1989 · BMTNING BOLA HUQUQLARI TÖĞRISIDAGI KONVENSIYASI QABUL QILINIŞI

Bolaning öz oilasi ğamxörligidan mahrum bölgan taqdirda davlat tomonidan alohida himoya va yordam oliş huquqi xalqaro darajada mustahkamlandi.

Ahamiyati: Bu hujjat bolalarni muqobil joylaştirişning xalqaro huquqiy asosi hisoblanadi.

1998 · ÖZBEKISTON RESPUBLIKASINING OILA KODEKSI QABUL QILINIŞI

Mamlakatimizda oila huquqi sohasidagi asosiy qonun hujjati qabul qilinib, farzandlikka oliş, vasiylik va homiylik hamda FHDYO faoliyatining huquqiy mexanizmlari qat’iy belgilandi.

Ahamiyati: Mustaqil milliy oila qonunçiligining mustahkam poydevori yaratildi va bolalar himoyasi kuçaytirildi.

2014 · VASIYLIK VA HOMIYLIK TÖĞRISIDAGI QONUN QABUL QILINIŞI

Vasiylik va homiylik organlarining vakolatlari, vasiy va homiylarning huquq hamda majburiyatlari, ularni tayinlaş va tugatiş tartibi alohida qonun bilan batafsil tartibga solindi.

Ahamiyati: Vasiylik va homiylik instituti huquqiy jihatdan yanada takomillaştirildi va amaliyotga joriy etildi.

2021 · FARZANDLIKKA OLIŞ ŞARTLARINING KUÇAYTIRILIŞI

Oila kodeksiga kiritilgan muhim özgartirişlarga köra, farzandlikka oluvçi va olinuvçi örtasidagi yoş farqi kamida ön beş yoş bölişi qat’iy belgilandi hamda jinoyat sodir etganlarga çeklovlar kengaytirildi.

Ahamiyati: Bolalarning eng ustuvor manfaatlari va ularning xavfsizligini ta’minlaş kafolatlari keskin oşirildi.

2023 · FHDYO FAOLIYATINI RAQAMLAŞTIRIŞ VA TIZIMLAŞTIRIŞ

Vazirlar Mahkamasining 550-son qarori bilan FHDYO qoidalari, tuğiliş va ölimni qayd etiş böyiça kompozit davlat xizmatlarini körsatişning ma’muriy reglamentlari töliq tasdiqlandi.

Ahamiyati: Fuqarolarga davlat xizmatlari körsatiş tizimi raqamlaştirildi va ança tezkor hamda qulay şaklga ötkazildi.

2026 · MUQOBIL JOYLAŞTIRIŞ ŞAKLLARINING YANGILANIŞI

Oila kodeksining tegişli moddalari tahrir qilinib, yetim bolalarni muqobil joylaştirişda oilaviy şakllarga, ya’ni farzandlikka oliş, vasiylik va tutingan oilaga ustuvorlik berilişi qonun bilan qat’iy mustahkamlandi.

Ahamiyati: Bolalarni muassasalarga emas, asosan oila muhitiga joylaştiriş siyosati qonuniylaştirildi va amaliyotga kiritildi.

Mind-map

Ota-ona qaramoğidan mahrum bolalar va FHDYO

- Muqobil joylaştiriş şakllari: Oila kodeksi 150-moddasiga asosan muqobil joylaştiriş şakllari belgilanadi.
- — Farzandlikka oliş: Eng ustuvor va doimiy şakl.
- — Vasiylik va homiylik: Vakillik va himoya qiliş şakli.
- — Tutingan oila: Şartnoma asosidagi tarbiya şakli.
- — Davlat muassasalari: Boşqa imkoniyat bölmaganda qöllaniladi.
- Farzandlikka oliş: Oila kodeksi 151-moddasiga asosan faqat voyaga yetmaganlarga nisbatan qöllaniladi.
- — Asosiy şartlari: Qonunçilikda belgilangan qat’iy talablar.
- — — Yoş farqi 15 yoş: Oila kodeksi 152-moddasi.
- — — Maxsus öquv kursi: Sertifikat talab etiladi.
- — Taqiqlangan şaxslar: Farzandlikka olişi mumkin bölmaganlar.
- — — Huquqdan mahrumlar: Ota-onalik huquqidan mahrum qilinganlar.
- — — Oğir jinoyat sodir etganlar: Sudlanganlik holati mavjud bölsa.
- — Rozilik oliş: Jarayondagi majburiy roziliklar.
- — — 10 yoşli bola roziligi: Bolaning fikri inobatga olinadi.
- — — Ota-onaning roziligi: Istisno holatlar qonunda körsatilgan.
- — Bekor qiliş: Faqat sud tartibida amalga oşiriladi.
- — — Sud tartibida: Oila kodeksi 169-moddasi.
- — — Majburiyatni bajarmaslik: Bolaga şafqatsiz munosabatda bölganda.
- Vasiylik va homiylik: Oila kodeksi 173-moddasi va maxsus qonun bilan tartibga solinadi.
- — Vasiylik (14 yoşgaça): Kiçik yoşdagi bolalar uçun.
- — Homiylik (14-18 yoş): Ösmirlar uçun belgilanadi.
- — Vasiyning huquqlari: Qonun bilan kafolatlangan huquqlar.
- — — Tarbiya usulini tanlaş: Bolaning fikrini hisobga olgan holda.
- — — Sudda himoya qiliş: Maxsus vakolatlarsiz himoya qiladi.
- — Tugatilişi: Qonunda belgilangan asoslarga köra.
- — — Bola voyaga yetganda: Homiylik avtomatik tugatiladi.
- — — Farzandlikka olinganda: Yangi huquqiy holat yuzaga keladi.
- Tutingan oila: Oila kodeksi 194-moddasiga asosan şartnoma orqali amalga oşiriladi.
- — Şartnoma tuziş: Vasiylik organi bilan tuziladi.
- — Moddiy ta’minot: Davlat tomonidan nafaqa tölanadi.
- — Nazorat qiliş: Vasiylik organi tomonidan olib boriladi.
- — — Rejali nazorat: Yiliga kamida ikki marta.

- — — Rejadan taşqari: Murojaat tuşganda amalga oşiriladi.
- FHDYO faoliyati: Oila kodeksi 201-moddasiga asosan fuqarolik holati dalolatnomalari qayd etiladi.
- — Tuğilişni qayd etiş: Majburiy davlat xizmati hisoblanadi.
- — — 1 oy içida: Qayd etiş muddati.
- — — Tibbiy ma’lumotnoma: Asosiy tasdiqlovçi hujjat.
- — Ölimni qayd etiş: Vazirlar Mahkamasi 550-son qarori.
- — — 3 kun içida: Ariza beriş muddati.
- — Otalikni belgilaş: Nikohda bölmagan ota-onalar uçun.
- — — Ota-onaning arizasi: Birgalikda ariza beriladi.
- — — Sud qarori: Nizo bölgan taqdirda.
- — F.I.O.ni özgartiriş: Oila kodeksi 226-moddasi.
- — — 16 yoşdan boşlab: Ariza beriş huquqi.
- — — IIB xulosasi bilan: Tekşiruvdan ötkaziladi.

Tuşuntiriş va sxema

Farzandlikka oliş va FHDYODA qayd etiş jarayoni

DIAGRAMMADAGI BOĞLANIŞLAR

- Ariza beriş ’Hujjatlar örganiladi ’Vasiylik organi xulosasi
- Vasiylik organi xulosasi ’Xulosa taqdim etiladi ’Sud muhokamasi
- Ariza beriş ’Töğridan-töğri murojaat ’Sud muhokamasi
- Sud muhokamasi ’Fikr inobatga olinadi ’Bolaning roziligi (10 yoş)
- Bolaning roziligi (10 yoş) ’Majburiy şart ’Sud muhokamasi
- Sud muhokamasi ’Qaror qabul qilinadi ’Sud qarori
- Sud qarori ’10 kunda yuboriladi ’FHDYO qaydi
- FHDYO qaydi ’Oşkor etiş taqiqlanadi ’Sir saqlaş kafolati
- FHDYO qaydi ’Sud orqali bekor ’Bekor qiliş (istisno)
- Bekor qiliş (istisno) ’Dastlabki yozuv tiklanadi ’FHDYO qaydi

Manbalar

UŞBU MAVZU MANBALARI

O‘zbekiston Respublikasining Oila kodeksi (30.04.1998) — https://lex.uz/docs/104720
“Vasiylik va homiylik to‘g‘risida”gi Qonun, O‘RQ-364 (02.01.2014) — https://lex.uz/docs/2307828
O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-185-son Farmoni (14.11.2024) — https://lex.uz/docs/7228844
Vazirlar Mahkamasining 550-son qarori (20.10.2023) — https://lex.uz/docs/6638940

Bola huquqlari to‘g‘risidagi konvensiya (BMT, 20.11.1989) — https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-child

TAVSIYA ETILGAN ADABIYOTLAR (DASTURDAN)

• Oila huquqi. Darslik. Mualliflar jamoasi. – Toshkent: TDYU, 2021. (Asosiy)

• Topildiyev B.R., Imomniyozov D., Musaev Q. Oila huquqi. O‘quv qo‘llanma. – Toshkent: TDYU, 2025. – 126 b. (Asosiy)

• Babajanova D. Oila huquqi. O‘quv qo‘llanma. – 2024. (Asosiy)

• Yuldashev J.I. Vorislik va oila huquqi. Darslik / yuridik fanlar doktori, professor, O‘zbekistonda xizmat ko‘rsatgan yurist O. Okyulovning umumiy tahriri ostida. – T.: TDYUU nashriyoti, 2024. – 295 b. (Asosiy)

• Yetim va ota-ona qaramog‘idan maxrum bo‘lgan bolalarni ijtimoiy himoya qilish. O‘quv qo‘llanma. U. Mahmudxodjayeva, H. Kilichev. Toshkent, 2025. 134 b. (Asosiy)

• Practising Family Law, 5th edition by Ian Serisier. Published: 20 June 2022. ISBN: 9780409356816. (Qo‘shimcha)

Iqtibos keltirişdan oldin har bir manbani uning amaldagi rasmiy matni bilan soliştiring.

Öquv matni ta’lim maqsadida sun’iy intellekt yordamida tayyorlangan. Bu yuridik maslahat emas; iqtibos keltirişdan oldin birlamçi manbalar bilan tekşiring. Toşkent davlat yuridik universiteti · Oila va meros huquqi.

OXFORDER LLC tomonidan yaratilgan · Naşr 2026.11